

Rapport

Rapport over een klacht over het regionale politiekorps Kennemerland.

Datum: 2 augustus 2011

Rapportnummer: 2011/224

Klacht

Verzoekers klagen erover dat het regionale politiekorps Kennemerland op

26 december 2005 geweld, waaronder pepperspray, heeft gebruikt, hen heeft meegenomen naar het politiebureau en het door hen gekraakte pand heeft ontruimd.

Bevindingen en beoordeling

I. BEVINDINGEN

Algemeen

1. Op tweede kerstdag in 2005 kraakten verzoekers een monumentaal pand in Haarlem. Dit pand stond volgens hen dertien maanden leeg. Zij wilden daar graag een zogenoemde weggeefwinkel beginnen voor de economisch zwakkeren. Een buurman, die beweerde de eigenaar van het pand te zijn, schreeuwde en schopte tegen de deur. Met een honkbalknuppel sloeg hij een van de ramen van de deur in. Kort daarop arriveerde de politie.

2. Verzoekers lieten twee politieambtenaren in het pand om de situatie te bekijken. Zij lieten hen papieren zien waaruit zou blijken dat het pand dertien maanden leegstond. Twee politieambtenaren bleven in de deuropening staan. Ondertussen probeerde de politie te achterhalen hoe lang het pand leegstond. Als zou blijken dat het pand langer dan twaalf maanden leegstond, zou de politie het pand gezien het bepaalde in artikel 429sexies, eerste lid, van het Wetboek van Strafrecht (zie Achtergrond, onder 1) niet ontruimen. Z. was als woordvoerder van de groep buiten in gesprek met hulpofficier van justitie D. Uit gefaxte stukken en verklaringen van onder andere de eigenaar van het pand zou blijken dat het pand korter dan een jaar leegstond en daarom niet rechtmatig zou worden gekraakt. Daarom deelde hulpofficier van justitie D. aan Z. mee dat de kraak niet rechtmatig was en dat verzoekers het pand dienden te verlaten. Z. wilde vervolgens het pand weer binnengaan, maar een aantal politieambtenaren hield hem in de deuropening tegen. Verzoekers weigerden op bevel van de politie het pand te verlaten. Hulpofficier van justitie D. deelde verzoekers daarop mee dat zij waren aangehouden vanwege het kraken van een pand.

3. Vr., één van de verzoekers, sommeerde de politieambtenaren die in de deuropening stonden driemaal om het pand te verlaten. Naar de opvatting van verzoekers pleegde de politie namelijk huisvredebreuk. Omdat de politieambtenaren daaraan geen gehoor gaven, probeerden verzoekers de deur te sluiten om ontruiming van het pand te voorkomen. Politieambtenaar S. kwam daardoor klem te zitten. Vanwege het verzet van verzoekers en met name Z., paste de politie geweld toe en gebruikte zij pepperspray. Uiteindelijk nam de politie verzoekers mee naar het politiebureau.

Standpunt verzoekers

4. Verzoekers klaagden erover dat de politie geweld, waaronder pepperspray, gebruikte, hen meenam naar het politiebureau en het door hen gekraakte pand ontruimde. Zij waren van mening dat zij het pand rechtmatig hadden gekraakt. Uit informatie die zij tot hun beschikking hadden zou blijken dat het pand dertien maanden, dus langer dan twaalf maanden, leegstond. Zij lieten deze informatie aan de betrokken politieambtenaren V. en S. zien. Desondanks ontruimde de politie het pand zonder huiszoekingsbevel of machtiging tot binnentreden. Verzoekers kregen door de snelle ontruiming niet de gelegenheid om een kort geding aan te spannen, zodat de kraak door de rechter kon worden beoordeeld. Verzoekers zouden geen geweld hebben gebruikt of zich hebben verzet. Volgens verzoekers heeft de politie desondanks disproportioneel geweld toegepast. Z. stond buiten met de politie te praten over de duur van de leegstand. Nadat hulpofficier van justitie D. hem liet weten dat het pand zou worden ontruimd en dat verzoekers het pand dienden te verlaten, wilde Z. het pand weer binnengaan. De politieambtenaren hielden hem tegen bij de deur. Vr. sommeerde de politieambtenaren duidelijk om het pand te verlaten, maar zij gaven daaraan geen gehoor. Daarom probeerden verzoekers de deur te sluiten om te voorkomen dat de politieambtenaren het pand zouden betreden en ontruimen. Er was volgens hen namelijk sprake van huisvredebreuk. De politieambtenaren pakten Z. vervolgens zeer hardhandig aan. Politieambtenaar W. hield hem aan zijn oor vast. Meerdere politieambtenaren trokken aan het hoofd, de arm en het been van Z. Politieambtenaar S. plaatste zijn voet op de drempel van de deuropening om te voorkomen dat de deur werd gesloten. Hij zat vervolgens klem in de deuropening en schreeuwde plotseling dat hij pepperspray had getrokken en zou gaan gebruiken. Hij spoot daarop pepperspray in een gesloten ruimte en van een afstand van minder dan één meter richting verzoekers. Verzoekers doken uit paniek achteruit. Er was volgens verzoekers echter geen sprake van gevaar of verzet. Ook politieambtenaar Y. maakte gebruik van pepperspray. Hij spoot van een afstand van slechts twintig centimeter tweemaal langdurig pepperspray in het gezicht van Z., die op dat moment buiten op de grond lag en door meerdere politieambtenaren werd vastgehouden. De politie verleende naar aanleiding van het gebruik van pepperspray geen nazorg aan verzoekers. Voorts stompte politieambtenaar N. Z., die geboeid was en door twee politieambtenaren werd vastgehouden, in zijn maag tijdens de plaatsing in een politievoertuig. Verzoekers wezen verder op het filmmateriaal dat van het politioptreden was gemaakt en dat op het internet was te raadplegen.

Standpunt betrokken ambtenaren

5. Blijkens de op ambtseed en/of ambtsbelofte opgemaakte processen-verbaal en de bij de politieklachtcommissie en de Nationale ombudsman afgelegde verklaringen stellen de betrokken politieambtenaren zich op het volgende standpunt. Politieambtenaren V. en S. werden door verzoekers binnengelaten in het gekraakte pand in Haarlem om de situatie te bekijken. Verzoekers lieten papieren zien waaruit zou blijken dat het pand langer dan twaalf maanden leegstond. De politieambtenaren constateerden dat het pand leegstond,

maar wilden weten hoe lang het pand al leegstond om te kunnen bepalen of het pand al dan niet rechtmatig werd gekraakt. Verzoekers probeerden de deur te sluiten. De politieambtenaren hielden de deur in opdracht van hulpofficier van justitie D. open door een voet op de drempel te plaatsen. Desondanks probeerden verzoekers nog steeds de deur te sluiten. Hulpofficier van justitie D. maakte met Z., die als woordvoerder buiten met de politie stond te overleggen, de afspraak dat verzoekers het pand zouden verlaten als zou blijken dat de kraak niet rechtmatig was.

6. Politieambtenaar V. telefoneerde met de eigenaar en beheerder c.q. toezichthouder van het pand. Zij kreeg te horen dat het pand tot voor kort nog verhuurd en bewoond was, dat het pand sinds juli 2005 in de verkoop stond en dat het pand inmiddels was verkocht aan een bank die op zeer korte termijn ging verbouwen. De politie ontving per fax stukken waaruit bleek dat het pand korter dan een jaar leegstond. Ook omwonenden, waaronder een ambtenaar van de Financiële Inlichtingen en Opsporingsdienst Dienst (FIOD), verklaarden ieder onafhankelijk dat het pand tot mei 2005 was verhuurd aan een bedrijf en nog geen half jaar leegstond. Gelet hierop was het voor de politie duidelijk dat het pand korter dan twaalf maanden leegstond en dus niet rechtmatig werd gekraakt. Daarom deelde hulpofficier van justitie D. aan Z. mee dat de kraak niet rechtmatig was, dat verzoekers het pand dienden te verlaten en dat zij anders zouden worden aangehouden. Z. wilde daarop het pand weer binnengaan. Hulpofficier van justitie D. deelde verzoekers vervolgens mee dat zij waren aangehouden. Politieambtenaar W. hoorde verzoekers zeggen dat de politieambtenaren niet naar binnen mochten komen en dat zij de deur direct zouden sluiten. Een verzoeker vorderde de politieambtenaren drie keer om naar buiten te gaan. Verzoekers probeerden de deur met kracht dicht te duwen om te voorkomen dat politieambtenaren W. en S., die in de deuropening stonden, het pand zouden betreden en ontruimen. Geen van de politieambtenaren kon zich herinneren of verzoekers hadden laten weten dat zij een kort geding wilden aanspannen.

7. De situatie bij de deuropening was erg hectisch en er ontstond spanning. Z. probeerde namelijk op agressieve wijze het pand te betreden en hij hield zich met kracht vast aan politieambtenaar S. De overige verzoekers probeerden Z. naar binnen te trekken, terwijl politieambtenaar S. klem zat in de deuropening. Politieambtenaar W. probeerde de deur open te houden, terwijl verzoekers deze probeerde te sluiten. Hij voelde dat er steeds meer kracht en spanning op de deur kwam en dat de deur harder tegen zijn been werd aangedrukt. Hij kreeg ook een trap in zijn rug. Omdat hij bang was dat politieambtenaar S. het pand werd binnengetrokken, pakte hij het linkeroor van Z. stevig vast en hield hem in die positie. Ondertussen riep hij met luide stem tegen Z. dat hij het verzet moest breken, omdat hij was aangehouden. Uiteindelijk lukte het de politieambtenaren om Z. uit de deuropening te krijgen. Politieambtenaar S. merkte dat verzoekers hem aan zijn arm en been naar binnen probeerden te trekken. Ook voelde hij zijn holster bewegen en vreesde dat zijn doorgeladen vuurwapen door verzoekers zou worden getrokken en tegen hem zou worden gebruikt. Hij bevond zich in een benarde situatie en voelde zich in het nauw

gedreven. Politieambtenaar S. pakte daarom zijn pepperspray, waarschuwde dat hij pepperspray zou gebruiken en spoot vervolgens uit noodweer pepperspray omhoog in de lucht in een gesloten ruimte en richting de groep krakers. Twee verzoekers bleven echter de deur dicht duwen. Om te voorkomen dat de deur zou worden gesloten, gaf politieambtenaar W. één van deze verzoekers een trap. Politieambtenaar W. riep vervolgens dat zij allemaal waren aangehouden. De politieambtenaren wisten niet of verzoekers nazorg hadden gekregen met behulp van de zogenoemde "Cool it-kit", die in elk politievoertuig aanwezig was, of de oogdouche die op het politiebureau aanwezig was.

8. Z. probeerde nog steeds het pand te betreden en hij bleef zich hevig verzetten door om zich heen te slaan en te schoppen. Omdat Z. lang was en lange armen had, was het voor de politieambtenaren lastig om hem onder controle te krijgen. De politieambtenaren hadden niet gezien dat een politieambtenaar de sigaret, die Z. in zijn mond had, in het gezicht van Z. had uitgedrukt. Evenmin hadden zij letsel in het gezicht van Z. waargenomen. Politieambtenaren V. en Y. pakten Z. vast vanwege zijn hevige verzet, waarna Z. de deurgreep vasthield. Hij werd losgemaakt en begeleid naar het dienstvoertuig. Onderweg pakte Z. een lantaarnpaal vast en belandde hij op de grond. Toen werd besloten om hem te boeien, maar dit lukte niet. Z. bleef namelijk de lantaarnpaal vasthouden en schopte om zich heen. Ook nadat de politieambtenaren hem met fysieke kracht van de lantaarnpaal losmaakten door hem aan zijn hoofd, armen en benen vast te pakken en hem naar de grond te werken, bleef Z. zich hevig verzetten. Hij verborg zijn armen achter zijn rug en schopte om zich heen, terwijl hij op de grond lag. Politieambtenaar Y. waarschuwde daarom dat hij pepperspray zou gebruiken en spoot vervolgens één seconde pepperspray van ongeveer twintig centimeter afstand in het gezicht van Z. Hoewel het in strijd is met de Ambtsinstructie voor de politie om iemand van dichtbij in het gezicht te spuiten, zag hij vanwege de hectiek geen andere mogelijkheid. Hij koos er bewust voor om niet zijn wapenstok te gebruiken, omdat die meer letsel zou toebrengen, hetgeen op dat moment niet nodig was. Bovendien was zijn bewegingsvrijheid beperkt, omdat zijn collega's zich direct in de buurt bevonden. Na het gebruik van pepperspray konden de politieambtenaren Z. onder controle krijgen. Zij wisten niet of Z. nazorg had gekregen naar aanleiding van het gebruik van pepperspray. Z. had daar overigens niet om gevraagd en hij had ook niet aangegeven dat hij last had van de pepperspray. De politieambtenaren hadden evenmin gemerkt dat Z. klachten ondervond.

9. De politieambtenaren boeiden Z. en brachten hem naar het politiebusje. Z. bleef zich onderweg verzetten, bijvoorbeeld door zich tegen een reclamezuil af te zetten. Voor de deuropening van het politiebusje zette hij zich met kracht tegen de deur van het busje af en schopte hij wild om zich heen. Politieambtenaar N. stond op dat moment bij de deuropening van het busje en kreeg bijna de benen van Z. in zijn gezicht. Omdat Z. zich hevig bleef verzetten, gaf politieambtenaar N. hem een stomp in zijn buik. Z. ging dubbel en de politieambtenaren konden hem vervolgens in het politiebusje plaatsen. De overige verzoekers werden met een bus van een particulier vervoersbedrijf, die bestemd was voor

het openbaar vervoer, naar het politiebureau vervoerd. Verzoekers werden daar drie dagen in verzekering gesteld wegens verdenking van overtreding van de artikelen 179 (ambtswang), 184 (niet opvolgen ambtelijk bevel) en 282 (opzettelijke vrijheidsberoving) van het Wetboek van Strafrecht.

Standpunt korpsbeheerder

10. Naar de opvatting van de korpsbeheerder vormde artikel 429sexies van het Wetboek van Strafrecht (zie Achtergrond, onder 1) op 26 december 2005 op basis van de toen heersende jurisprudentie en wetgeving voldoende grond voor het ontruimen van het gekraakte pand. Dat de Hoge Raad later in oktober 2009 oordeelde dat dit artikel onvoldoende grondslag bood voor strafrechtelijke ontruiming, doet daar naar de opvatting van de korpsbeheerder niet aan af. Het toegepaste geweld, waaronder het gebruik van pepperspray, achtte de korpsbeheerder rechtmatig en behoorlijk. Immers, verzoekers verzetten zich bij de aanhouding dermate dat het toegepaste geweld noodzakelijk was om de situatie en verzoekers onder controle te krijgen. Vanwege het heftige verzet van Z. was het naar het oordeel van de korpsbeheerder voor wat betreft het gebruik van pepperspray niet mogelijk om vooraf een waarschuwing te geven en om voldoende afstand te houden. Ook het gebruik van pepperspray door politieambtenaar S. beoordeelde de korpsbeheerder als proportioneel. Door toedoen van verzoekers kwam deze politieambtenaar in een dermate gevaarlijke situatie dat hij moest vrezen voor zijn eigen veiligheid.

II. BEOORDELING

Strafrechtelijke ontruiming, geweld en vrijheidsbeneming

Vereiste dat grondrechten worden gerespecteerd (huisrecht)

11. Het is een vereiste van behoorlijk overheidsoptreden dat grondrechten worden gerespecteerd. Het huisrecht vindt bescherming in verdragen en de Grondwet (zie Achtergrond, onder 2) en houdt in dat de politie buiten de bij of krachtens de wet bepaalde gevallen niet zonder toestemming van de (feitelijke) bewoner, die dus ook een kraker kan zijn, een woning mag binnentreden en deze evenmin mag ontruimen voordat de rechter daarover vooraf een uitspraak heeft kunnen doen.

Geen strafrechtelijke ontruimingsbevoegdheid

12. De Hoge Raad heeft in de uitspraak van 9 oktober 2009 (LJN BJ1254) geoordeeld dat een inbreuk op een fundamenteel recht als het huisrecht, ook dat van een kraker, moet berusten op een in de wet voldoende precies omschreven bevoegdheid. Volgens de Hoge Raad ontbrak zo'n wettelijke bevoegdheid voor strafrechtelijke ontruiming van kraakpanden door de politie (op last van het OM). De wetgever heeft nadien door invoering van artikel 551a van het Wetboek van Strafvordering op 1 oktober 2010 een strafrechtelijke

ontruimingsbevoegdheid gecreëerd. Vóór de uitspraak van de Hoge Raad deden rechterlijke instanties uiteenlopende uitspraken over de strafrechtelijke ontruimingsbevoegdheid. De Nationale ombudsman ging tot de uitspraak van de Hoge Raad uit van een strafrechtelijke ontruimingsbevoegdheid.

Schending vereiste

13. De politie heeft het pand, dat door verzoekers werd gekraakt, op 26 december 2005 ontruimd. In verband met het ontbreken van een wettelijke bevoegdheid voor strafrechtelijke ontruiming, zoals hiervoor besproken, is de Nationale ombudsman van oordeel dat de politie het huisrecht onvoldoende heeft gerespecteerd. Hierbij wijst de Nationale ombudsman er nog op dat de politie evenmin mag ontruimen vóórdat de rechter daarover vooraf een uitspraak heeft kunnen doen. Dit heeft de voorzieningenrechter van het gerechtshof 's-Gravenhage geoordeeld op 8 november 2010 (LJN: BO3682). Daarbij verwees de voorzieningenrechter naar de uitspraken van het Europese Hof van de Rechten van de Mens van 13 mei 2008 inzake McCann/UK en van 16 juli 2009 inzake Zehentner/Oostenrijk. De politie heeft dan ook gehandeld in strijd met het vereiste dat grondrechten worden gerespecteerd, in dit geval het huisrecht. De Nationale ombudsman realiseert zich dat ten tijde van de onderhavige ontruiming voormelde rechterlijke uitspraken nog niet waren gedaan en dat ook de Nationale ombudsman zelf in die periode nog uitging van een strafrechtelijke ontruimingsbevoegdheid. Dit kan echter niet leiden tot een ander oordeel. Immers, voormelde uitspraken behelzen een uitleg van het recht en niet een wijziging daarvan.

Beoordeling geweldgebruik en het meenemen naar het politiebureau

14. In het verlengde daarvan is de Nationale ombudsman van oordeel dat het door de politie toegepaste geweld, waaronder het gebruik van pepperspray, en het meenemen van verzoekers naar het politiebureau reeds vanwege het ontbreken van een strafrechtelijke ontruimingsbevoegdheid niet behoorlijk zijn. Naar het oordeel van de Nationale ombudsman zijn die klachtonderdelen dan ook gegrond.

15. Om desondanks recht te doen aan de klachtonderdelen, die betrekking hebben op het gebruik van geweld, waaronder pepperspray, en het meenemen van verzoekers naar het politiebureau zal de Nationale ombudsman deze klachtonderdelen hierna bespreken alsof er destijds wél sprake was van een wettelijke bevoegdheid voor strafrechtelijke ontruiming.

Geweld, waaronder pepperspray (indien strafrechtelijke ontruimingsbevoegdheid)

Vereiste dat grondrechten worden gerespecteerd (onaantastbaarheid van het lichaam)

16. Het is een vereiste van behoorlijk overheidsoptreden dat grondrechten worden gerespecteerd. Het recht op onaantastbaarheid van het lichaam is een grondrecht dat door de Grondwet (zie Achtergrond, onder 2) wordt beschermd. Het gebruik van fysiek geweld

tegen personen betekent een inbreuk op dit grondrecht; dit mag alleen wanneer daarvoor een wettelijke grondslag bestaat.

Politiewet

17. Op grond van artikel 8, eerste lid, van de Politiewet (zie Achtergrond, onder 5), is een politieambtenaar in de rechtmatige uitoefening van zijn bediening bevoegd geweld te gebruiken, wanneer het daarmee beoogde doel dit, mede gelet op de aan het gebruik van geweld verbonden gevaren, rechtvaardigt (het proportionaliteitsvereiste) en dat doel niet op een andere wijze kan worden bereikt (het subsidiariteitsvereiste). Aan het gebruik van geweld gaat zo mogelijk een waarschuwing vooraf. Het geweldgebruik dient in verhouding tot het beoogde doel redelijk en gematigd te zijn.

Vaststaande feiten

18. De Nationale ombudsman stelt, gezien de verklaringen van verzoekers en de betrokken politieambtenaren, voor zover hier van belang, het volgende vast. De hulpofficier van justitie vorderde verzoekers om het pand te verlaten en liet Z., die buiten met de politie stond te overleggen, weten dat zij anders zouden worden aangehouden. Z. wilde daarop het gekraakte pand weer binnengaan. De overige verzoekers probeerden de deur te sluiten om te voorkomen dat de politieambtenaren het pand zouden betreden en ontruimen. De hulpofficier van justitie deelde verzoekers vervolgens mee dat zij waren aangehouden. Z. probeerde echter nog steeds het pand te betreden en de overige verzoekers probeerden nog steeds de deur te sluiten. De betrokken politieambtenaren hebben vervolgens geweld, waaronder pepperspray, gebruikt. Politieambtenaar S., die klem zat in de deuropening, heeft pepperspray gebruikt tegen een groep krakers die zich in de woning bevond. Politieambtenaar W. heeft een kraker, die de deur ondanks het gebruik van pepperspray bleef dicht duwen, een trap gegeven. Drie politieambtenaren hebben met kracht het hoofd, waaronder het oor, de armen en de benen van Z. vastgepakt en hem naar de grond gewerkt. Politieambtenaar Y. heeft vervolgens pepperspray van ongeveer twintig centimeter afstand in het gezicht van Z. gespoten. Ook heeft politieambtenaar N. Z. tijdens het plaatsen in het politiebusje een stomp in zijn buik gegeven.

Waardering verklaringen

19. De Nationale ombudsman hecht in dit geval meer waarde aan de verklaringen van de betrokken politieambtenaren over het door verzoekers en met name door Z. gepleegde verzet dan aan die van verzoekers. De politieambtenaren hebben blijkens de processen-verbaal, die kort na het incident zijn opgemaakt, en ook bij de Nationale ombudsman eensluidende en consistente verklaringen daarover afgelegd. Verzoekers hebben ook zelf verklaard dat Z., ondanks eerder genoemde mededeling van de hulpofficier van justitie, het pand weer wilde betreden en dat zij probeerden de deur van het pand dicht te duwen om te voorkomen dat de politieambtenaren het pand zouden

betreden en ontruimen. De Nationale ombudsman gaat er dan ook van uit dat verzoekers en met name Z. zich steeds (hevig) hebben verzet.

Geoorloofde geweldtoepassing

20. Voor wat betreft het fysieke geweldgebruik en het gebruik van pepperspray door politieambtenaar S. is de Nationale ombudsman van oordeel dat dit, gezien de omstandigheden, op zich beschouwd geoorloofd was, indien wordt uitgegaan van de (achteraf onjuiste) veronderstelling dat de ontruiming rechtmatig was. Ondanks de mededeling dat verzoekers waren aangehouden, probeerde Z. steeds het pand te betreden en verzette hij zich (hevig). De overige verzoekers probeerden ook steeds de deur van het pand met kracht dicht te duwen om te voorkomen dat de politieambtenaren het pand zouden betreden en ontruimen. Politieambtenaar W. kreeg zelfs een trap in zijn rug. De politieambtenaren hebben eerst enige tijd geprobeerd door middel van (licht) fysiek geweld, zoals het met kracht vastpakken van Z., het verzet te doorbreken en verzoekers aan te houden. Z. bleef zich echter (hevig) verzetten door een deurgreep en een lantaarnpaal vast te pakken, zijn armen achter zijn rug te plaatsen, met kracht om zich heen te schoppen en zich met kracht af te zetten tegen het politiebusje. De overige verzoekers bleven ook steeds de deur met kracht dicht duwen. Daarom waren de politieambtenaren genoodzaakt om zwaarder (fysiek) geweld toe te passen, zoals het geven van een trap en een stomp in de buik. Ook het gebruik van pepperspray door politieambtenaar S. was in dit geval begrijpelijk. Hoewel het in strijd is met de Ambtsinstructie voor de politie, de Koninklijke Marechaussee en de buitengewoon opsporingsambtenaar (zie Achtergrond, onder 7) om pepperspray tegen een groep te gebruiken, was dit, gezien de benarde en geëscaleerde situatie waarin politieambtenaar S. zich bevond, acceptabel. S. zat namelijk klem in de deuropening en voelde zijn holster, waarin een doorgeladen vuurwapen zat, bewegen. Hij was bang dat verzoekers dit wapen zouden pakken en gebruiken.

Niet geoorloofd gebruik van pepperspray

21. De Nationale ombudsman acht het gebruik van pepperspray door politieambtenaar Y. niet geoorloofd. Politieambtenaar Y. spoot namelijk in strijd met de Ambtsinstructie (zie Achtergrond, onder 7) pepperspray van slechts twintig centimeter afstand in het gezicht van Z., terwijl meerdere politieambtenaren hem vasthielden. Dat politieambtenaar Y. vooraf een waarschuwing had gegeven, doet daar verder niet aan af. Niet is gebleken van omstandigheden op grond waarvan de minimale afstand van een meter niet in acht kon worden genomen. Daarbij neemt de Nationale ombudsman in aanmerking dat er in dit geval geen sprake was van een gevaarlijke of mogelijk levensbedreigende situatie, zoals aan de orde bij politieambtenaar S.

22. Voorts is niet aannemelijk dat de politie Z. niet door middel van een minder ingrijpend middel, zoals fysiek geweldgebruik, onder controle kon krijgen. Er waren immers drie

politieambtenaren aanwezig. Dat Z. zich hevig bleef verzetten en met kracht om zich heen schopte, betekende niet per definitie dat er sprake was van een zodanig geëscaleerde situatie dat het gebruik van pepperspray was geoorloofd. Daarbij wijst de Nationale ombudsman op het volgende. Indien fysiek geweldgebruik tot het gewenste resultaat kan leiden, is de inzet van een ingrijpend geweldmiddel, zoals pepperspray, niet geoorloofd. Pepperspray veroorzaakt namelijk te veel pijn om als alternatief voor aanhoudings- en zelfverdedigingsvaardigheden aangewend te mogen worden. Tenzij er concrete aanwijzingen zijn dat de situatie escaleert, verlangen de algemene eisen van proportionaliteit en subsidiariteit dat in de eerste plaats aanhoudings- en zelfverdedigingsvaardigheden worden aangewend, ook om gewelddadige verdachten aan te houden.

Meenemen naar politiebureau (indien strafrechtelijke ontruimingsbevoegdheid)

Vereiste dat grondrechten worden gerespecteerd (persoonlijke vrijheid)

23. Het is een vereiste van behoorlijk overheidsoptreden dat grondrechten worden gerespecteerd. Het recht op persoonlijke vrijheid is gewaarborgd in verdragen en de Grondwet. In de wet is geregeld in welke gevallen de overheid een burger zijn vrijheid mag ontnemen.

Aanvaardbare vrijheidsbeneming

24. Als de Nationale ombudsman uitgaat van de (achteraf onjuist gebleken) veronderstelling dat er wel een strafrechtelijke ontruimingsbevoegdheid zou hebben bestaan, komt hij tot de conclusie dat het aanvaardbaar was dat de politie verzoekers heeft meegenomen naar het politiebureau. Daartoe acht hij het volgende van belang. Na het inwinnen van informatie bij de eigenaar van het gekraakte pand, de toezichthouder en de omwonenden was het voor de politie duidelijk dat het pand vóór de kraak korter dan twaalf maanden leegstond. Dit leverde een verdenking op van overtreding van artikel 429sexies van het Wetboek van Strafrecht (zie Achtergrond, onder 3). Daarom deelde hulpofficier van justitie D. aan verzoekers mee dat de kraak niet rechtmatig was, dat zij het pand dienden te verlaten en dat zij anders zouden worden aangehouden. Echter, Z. wilde het pand weer binnengaan en de overige verzoekers probeerden de deur van het pand met kracht te sluiten om te voorkomen dat de politieambtenaren het pand zouden betreden en ontruimen. Ook nadat hulpofficier van justitie D. verzoekers meedeelde dat zij waren aangehouden, probeerde Z. nog steeds het pand te betreden en probeerden de overige verzoekers de deur van het pand te sluiten. Hierbij kwam politieambtenaar S. klem te zitten en kreeg politieambtenaar W. een trap. Ook verzette Z. zich (hevig) door zich aan de deurgreep en een lantaarnpaal vast te grijpen, zijn armen op zijn rug te houden, om zich heen te schoppen en zich met zijn benen af te zetten tegen het politiebusje. Hieruit blijkt dat verzoekers de ontruiming van het pand en hun aanhouding (met geweld) probeerden te voorkomen. Dit leverde een verdenking op van strafbare feiten, zoals het belemmeren

van een ambtshandeling in de zin van artikel 184, eerste lid, tweede volzin, van het Wetboek van Strafrecht en wederspanningheid ingevolge artikel 180 van het Wetboek van Strafrecht (zie Achtergrond, onder 3), op grond waarvan zij konden worden aangehouden.

Nazorg

Vereiste van bijzondere zorg

25. Het vereiste van bijzondere zorg houdt in dat overheidsinstanties aan personen die onder hun hoede zijn geplaatst de zorg verlenen waarvoor deze personen, vanwege die afhankelijke positie, op die overheidsinstanties zijn aangewezen. Dit brengt mee dat, als de politie pepperspray gebruikt tegen personen, zij meteen nazorg moet verlenen aan deze personen.

Schending vereiste

26. Twee politieambtenaren hebben pepperspray gebruikt tegen verzoekers. Politieambtenaar S., die klem zat in de deuropening, heeft pepperspray tegen een groep verzoekers gebruikt. Politieambtenaar Y. heeft pepperspray van ongeveer twintig centimeter afstand in het gezicht van Z. gespoten. Niet is gebleken dat de politieambtenaren nazorg hebben verleend aan verzoekers.

27. Naar het oordeel van de Nationale ombudsman lag het op de weg van de politie om zo spoedig mogelijk nazorg te verlenen aan verzoekers en met name de verzoeker(s) waartegen op korte afstand pepperspray werd gebruikt. In elk politievoertuig was immers een zogenoemde "Cool it-kit" aanwezig en op het politiebureau was een oogdouche. De Nationale ombudsman is daarom van oordeel dat de politie het vereiste van bijzondere zorg heeft geschonden.

De onderzochte gedraging is dan ook niet behoorlijk.

Conclusie

De klacht over de onderzochte gedraging van het regionale politiekorps Kennemerland is gegrond wegens schending van de navolgende behoorlijkheidsvereisten:

het vereiste dat grondrechten (het huisrecht, het recht op onaantastbaarheid van het lichaam en het recht op persoonlijke vrijheid) worden gerespecteerd;

het vereiste van bijzondere zorg.

Slotbeschouwing

Ter nuancering van deze conclusie merkt de Nationale ombudsman nog het volgende op. Omdat onder andere de strafrechtelijke procedure tegen verzoekers lang heeft geduurd, konden de gebeurtenissen uit 2005 pas eind 2010 worden voorgelegd aan de Nationale ombudsman. De Hoge Raad deed intussen op 9 oktober 2009 de uitspraak dat er geen sprake was van een strafrechtelijke ontruimingsbevoegdheid (LJN BJ1254). Hierdoor kon de Nationale ombudsman niet anders dan met de wijsheid achteraf oordelen dat de ontruiming en daarmee de daarop volgende geweldtoepassing en vrijheidsbeneming niet behoorlijk waren. Dit neemt echter niet weg dat de Nationale ombudsman (hoogstwaarschijnlijk) anders zou hebben geoordeeld, als de klacht van verzoekers vóór de uitspraak van de Hoge Raad aan hem zou zijn voorgelegd. Immers, indien uit werd gegaan van een strafrechtelijke ontruimingsbevoegdheid, waren er in dit geval voldoende redenen om geweld toe te passen, het pand te ontruimen en verzoekers mee te nemen naar het politiebureau.

Achtergrond

EUROPEES VERDRAG TOT BESCHERMING VAN DE RECHTEN VAN DE MENS EN DE FUNDAMENTELE VRIJHEDEN

Artikel 5, eerste lid

1. Een ieder heeft recht op vrijheid en veiligheid van zijn persoon. Niemand mag zijn vrijheid worden ontnomen, behalve in de navolgende gevallen en overeenkomstig een wettelijk voorgeschreven procedure:

a.

indien hij op rechtmatige wijze is gedetineerd na veroordeling door een daartoe bevoegde rechter;

b.

indien hij op rechtmatige wijze is gearresteerd of gedetineerd, wegens het niet naleven van een overeenkomstig de wet door een gerecht gegeven bevel of teneinde de nakoming van een door de wet voorgeschreven verplichting te verzekeren;

c.

indien hij op rechtmatige wijze is gearresteerd of gedetineerd teneinde voor de bevoegde rechterlijke instantie te worden geleid, wanneer er een redelijke verdenking bestaat, dat hij een strafbaar feit heeft begaan of indien het redelijkerwijs noodzakelijk is hem te beletten een strafbaar feit te begaan of te ontvluchten nadat hij dit heeft begaan;

d.

in het geval van rechtmatige detentie van een minderjarige met het doel toe te zien op zijn opvoeding of in het geval van zijn rechtmatige detentie, teneinde hem voor de bevoegde instantie te geleiden;

e.

in het geval van rechtmatige detentie van personen ter voorkoming van de verspreiding van besmettelijke ziekten, van geesteszieken, van verslaafden aan alcohol of verdovende middelen of van landlopers;

f.

in het geval van rechtmatige arrestatie of detentie van een persoon teneinde hem te beletten op onrechtmatige wijze het land binnen te komen, of van een persoon waartegen een uitwijzings- of uitleveringsprocedure hangende is.

Artikel 8

1. Een ieder heeft recht op respect voor zijn privé leven, zijn familie- en gezinsleven, zijn woning en zijn correspondentie.

2. Geen inmenging van enig openbaar gezag is toegestaan in de uitoefening van dit recht, dan voor zover bij de wet is voorzien en in een democratische samenleving noodzakelijk is in het belang van de nationale veiligheid, de openbare veiligheid of het economisch welzijn van het land, het voorkomen van wanordelijkheden en strafbare feiten, de bescherming van de gezondheid of de goede zeden of voor de bescherming van de rechten en vrijheden van anderen.

GRONDWET

Artikel 11

Ieder heeft, behoudens bij of krachtens de wet te stellen beperkingen, recht op onaantastbaarheid van zijn lichaam.

Artikel 12

1. Het binnentreden in een woning zonder toestemming van de bewoner is alleen geoorloofd in de gevallen bij of krachtens de wet bepaald, door hen die daartoe bij of krachtens de wet zijn aangewezen.

2. Voor het binnentreden overeenkomstig het eerste lid zijn voorafgaande legitimatie en mededeling van het doel van het binnentreden vereist, behoudens bij de wet gestelde uitzonderingen.

3. Aan de bewoner wordt zo spoedig mogelijk een schriftelijk verslag van het binnentreden verstrekt. Indien het binnentreden in het belang van de nationale veiligheid of dat van de strafvordering heeft plaatsgevonden, kan volgens bij de wet te stellen regels de verstrekking van het verslag worden uitgesteld. In de bij de wet te bepalen gevallen kan de verstrekking achterwege worden gelaten, indien het belang van de nationale veiligheid zich tegen verstrekking blijvend verzet.

Artikel 15, eerste en vierde lid

Buiten de gevallen bij of krachtens de wet bepaald mag niemand zijn vrijheid worden ontnomen.

(...)

Hij aan wie rechtmatig zijn vrijheid is ontnomen, kan worden beperkt in de uitoefening van grondrechten voor zover deze zich niet met de vrijheidsontneming verdraagt.

WETBOEK VAN STRAFRECHT

Artikel 138, eerste lid

Hij die in de woning of het besloten lokaal of erf, bij een ander in gebruik, wederrechtelijk binnendringt of, wederrechtelijk aldaar vertoevende, zich niet op de vordering van of vanwege de rechthebbende aanstonds verwijdert, wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste zes maanden of geldboete van de derde categorie.

Artikel 180

Hij die zich met geweld of bedreiging met geweld verzet tegen een ambtenaar werkzaam in de rechtmatige uitoefening van zijn bediening, of tegen personen die hem daarbij krachtens wettelijke verplichting of op zijn verzoek bijstand verlenen, wordt als schuldig aan wederspanning gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste een jaar of geldboete van de derde categorie.

Artikel 184

.

Hij die opzettelijk niet voldoet aan een bevel of een vordering, krachtens wettelijk voorschrift gedaan door een ambtenaar met de uitoefening van enig toezicht belast of door een ambtenaar belast met of bevoegd verklaard tot het opsporen of onderzoeken van strafbare feiten, alsmede hij die opzettelijk enige handeling, door een van die ambtenaren ondernomen ter uitvoering van enig wettelijk voorschrift, belet, belemmert of verijdelt, wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste drie maanden of geldboete van de tweede categorie.

Artikel 429sexies, eerste lid

Hij die een door hem wederrechtelijk in gebruik genomen woning of gebouw, waarvan het gebruik door de rechthebbende niet meer dan twaalf maanden voorafgaande aan die wederrechtelijke ingebruikname is beëindigd, op vordering van of vanwege de rechthebbende niet aanstonds ontruimt, wordt gestraft met hechtenis van ten hoogste vier maanden of geldboete van de derde categorie.

WETBOEK VAN STRAFVORDERING

Artikel 27, eerste lid

Als verdachte wordt vóórdát de vervolging is aangevangen, aangemerkt degene te wiens aanzien uit feiten of omstandigheden een redelijk vermoeden van schuld aan eenig strafbaar feit voortvloeit.

Artikel 53

1. In geval van ontdekking op heeter daad is ieder bevoegd den verdachte aan te houden.
2. In zoodanig geval is de officier van justitie of de hulpofficier van justitie bevoegd den verdachte, na aanhouding, naar eene plaats van verhoor te geleiden; hij kan ook diens aanhouding of voorgeleiding bevelen.

Artikel 55

1. In geval van ontdekking op heeter daad van een misdrijf kan ieder, ter aanhouding van den verdachte, elke plaats betreden, met uitzondering van een woning zonder toestemming van de bewoner en van de plaatsen, genoemd in artikel 12 van de Algemene wet op het binnentreden (Stb. 1994, 572).
2. Zoowel in geval van ontdekking op heeter daad als buiten dat geval kan iedere opsporingsambtenaar, ter aanhouding van den verdachte, elke plaats betreden.

POLITIEWET 1993

Artikel 2

De politie heeft tot taak in ondergeschiktheid aan het bevoegde gezag en in overeenstemming met de geldende rechtsregels te zorgen voor de daadwerkelijke handhaving van de rechtsorde en het verlenen van hulp aan hen die deze behoeven.

Artikel 8, eerste en vijfde lid

1. De ambtenaar van politie die is aangesteld voor de uitvoering van de politietaak is bevoegd in de rechtmatige uitoefening van zijn bediening geweld te gebruiken, wanneer

het daarmee beoogde doel dit, mede gelet op de aan het gebruik van geweld verbonden gevaren, rechtvaardigt en dat doel niet op een andere wijze kan worden bereikt. Aan het gebruik van geweld gaat zo mogelijk een waarschuwing vooraf.

(...)

5. De uitoefening van de bevoegdheden, bedoeld in het eerste tot en met vierde lid, dient in verhouding tot het beoogde doel redelijk en gematigd te zijn.

WET OP DE RECHTERLIJKE ORGANISATIE

Artikel 124

Het openbaar ministerie is belast met de strafrechtelijke handhaving van de rechtsorde en met andere bij de wet vastgestelde taken.

AMBTSINSTRUCTIE VOOR DE POLITIE, DE KONINKLIJKE MARECHAUSSEE EN ANDERE OPSPORINGSAMBTENAREN

Artikel 4

Het gebruik van een gewelddmiddel is uitsluitend toegestaan aan een ambtenaar:

a.

aan wie dat gewelddmiddel rechtens is toegekend, voor zover hij optreedt ter uitvoering van de taak met het oog waarop het gewelddmiddel hem is toegekend, en

b.

die in het gebruik van dat gewelddmiddel is geoefend.

Artikel 12a

1. Het gebruik van pepperspray is slechts geoorloofd:

a.

om een persoon aan te houden ten aanzien van wie redelijkerwijs mag worden aangenomen dat hij een voor onmiddellijk gebruik gereed zijnd wapen bij zich heeft en dit tegen een persoon zal gebruiken;

b.

om een persoon aan te houden die zich aan aanhouding, voorgeleiding of andere rechtmatige vrijheidsbeneming tracht te onttrekken of heeft onttrokken;

c.

ter verdediging tegen of voor het onder controle brengen van agressieve dieren.

2. Pepperspray wordt niet gebruikt tegen:

a.

personen die zichtbaar jonger dan 12 of ouder dan 65 jaar zijn;

b.

vrouwen die zichtbaar zwanger zijn;

c.

personen voor wie dit gebruik als gevolg van een voor de ambtenaar zichtbare ademhalings- of andere ernstige gezondheidsstoornis onevenredig schadelijk kan zijn;

d.

groepen personen.

Artikel 12b

De ambtenaar waarschuwt onmiddellijk voordat hij gericht pepperspray tegen een persoon zal gebruiken, met luide stem of op andere niet mis te verstane wijze dat pepperspray gebruikt zal worden, indien niet onverwijld het gegeven bevel wordt opgevolgd. Deze waarschuwing blijft achterwege indien de omstandigheden de waarschuwing redelijkerwijs niet toelaten.

Artikel 12c

Pepperspray wordt tegen een persoon per geval ten hoogste twee maal voor de duur van niet langer dan ongeveer een seconde gebruikt en op een afstand van ten minste een meter.

2

2010.10215

2010.10215

de Nationale ombudsman,

dr. A.F.M. Brenninkmeijer

de Nationale ombudsman